

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**In Evangelia: Qvæ Vsitato More in diebus Dominicis &
Festis proponuntur, Annotationes Philippi Melanth.**

Melanchthon, Philipp

Vuitebergæ, 1544

VD16 E 4532

Contio De Trinitate Euangelium Matth. 3.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35272

SEQVVTVR CON- TIONES DE FESTIS

Christi, & historijs
Sanctorum.

CONTIO DE TRINITATE Euangelium Matth. 3.

TVNC accedit Iesus a Galilea ad Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab illo. At Ioannes prohibebat illum, dicens, Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondit autem Iesus, dixit ad illum, Omitte nunc, sic enim decet nos, ut compleamus omnem iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi caeli, & uidit spiritum Dei descendentem, tanquam columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce uox de caelis, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est.

Hæc

CONCIO.

HAec lectio proponatur, ut doceantur homines, quæ sit uoluntas Dei, & quomodo sit inuocandus. Nam hæc est propriè Ecclesiæ doctrina. Et hic semper fuerunt quæstiones omnium maximæ, sicut Philippus inquit, Domine ostende nobis patrem. Duæ sunt autem uie quærendi definitionem, seu quid sit Deus. Altera rationis, sine uerbo Dei, ut, Plato intuens certas leges motuum cœlestium, & ordinem in natura statuit hæc orta esse ab aliqua æterna mētē. Ideo hanc definitionem tradit: Deus est mens æterna, causa boni in natura, ac potest addere, quæ uult nos sibi obedire, iuxta discrimen honestorum & turpium impressum mentibus humanis. Nec exiguum miraculū est, quod hæc noticia utique lucet in mentibus humanis, quæ tamen multo illustrior esset, si natura hominum non esset corrupta. Sed quia iam in hac naturæ corruptione obscurata est, Deus immensa bonitate iterum se patefecit, sua uoce & misso filio.

Est ergo altera uia quærendi, quid sit Deus. Plato intuetur naturæ ordinem, nos intueamur illustriora testimōia. Propone tibi baptismū Christi, in quo audi uocem Christi, Hic est filius meus dilectus. Filiū stantiē in Iordane uidēt oculi

&

DE TRINITATE.

Et descendit spiritus sanctus specie columbæ. Considerentur aliæ similes reuelationes et conuersiones, in quibus Christus discernit personas. Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Item, Dabit uobis aliū paracletum spiritū ueritatis. Ad hæc testimonia referamus mentē, oculos, et aures, et statuamus Deū sic uelle agnosci, ut se patefecit, uelle, nō sola ratione, inuestigari, sed per sua testimonia: Sicut inquit Christus, Nemo nouit patrem nisi filius, et cui uoluerit filius reuelare. Discernamus nos ab Ethnicis, Iudæis, Mahometistis, Hæreticis. omnes illi quærunt Deum sine ipsius uerbo ac testimonio.

At Deus iussit nos audiri filiū, Hūc audite: et addit testimonia resurrectionis mortuorū, et alia, ut sciamus uerē ipsum uelle se sic agnosci et inuocari, sicut se in hoc uerbo patefecit. Constituamus ergo definitionem.

Primum cogitemus Deum esse quandam essentiam diligentem, æternam, immense potentie. Hæc docet 1 cap. Genesis, de omnipotentia, In principio creauit Deus cælum et terram. Quod sit essentia intelligens, testatur Genesis, cum inquit, Dixit Deus. Nam dicere est naturæ cogitantis, et sapientis, Adde amplius, Deus est
essentia

CONCIO

essentia intelligens, æterna, omnipotens, sapiens, iusta, uerax, bona seu benefica. Nam quod sit iusta, uerax & bona, etiam Genesis indicat, in-
quiens: Faciamus hominem ad imaginem nostrā
Mens autem hominis intelligit discrimen iusto-
rum & iniustorū & iusticiam, ueritatem & bo-
nitatē approbat. Ergo & diuina mens talis est.

Hæc quæ hæctenus dixi, agnoscit etiā Pla-
to. Addendæ sunt igitur plures descriptiones, &
hæc sumendæ sunt ex testimonijs diuinis. Hæc essen-
tia æterna, intelligens, est, Pater gignens filium,
imaginem, quæ refert patrem, qui cum de sub-
stantia patris natus sit, est eiusdem essentia, po-
stea uerò assumpsit humanam naturam, & pro-
piciator constitutus est, propter quem recipi-
mur, exaudimur & saluamur. Et ab utroq; pro-
cedit spiritus sanctus ab æterno, per quē inchoat
in nobis uitam æternam, condens nouam lucem,
timorē Dei, fidem, & alios bonos motus.

Hæc est integra descriptio ignota Platoni,
sumpta ex testimonijs, in quibus Deus se patefe-
cit. Et quoties precamur, hæc omnia primum
cogitanda sunt, quid inuoces, quem Deum, ubi se
patefecerit, quæ sit eius uoluntas, an uelit exau-
dire. Vtilissimū est mēte intueri baptismū Chri-
sti, item

DE TRINITATE.

sti, item nostrum baptismum. Vt summum opus est inuocatio, ita pauci sunt, qui recte inuocant. Ethnica, Iudaica, Turcica inuocatio, propter multas causas dānatae sunt, quā nec directae sūt ad uerū Deum, nec fiunt in agnitione uerbi Dei, nec fiducia Christi. Item prorsus fiunt in dubitatione. Præterea multi titulo Christiani currunt ad statuas, aut recitant preces, ne quidem cogitantes de Deo, quē Deum inuocent, & an exaudiat. Quidā Eremita dixit difficilimū omniū operum esse precationem, et uerū est, quia non est tantū recitatio uersuum, sed requirit cogitationem de uero Deo, & fidem.

Primum cogites de obiecto, scilicet, de uero Deo, ut ad ipsum dirigatur inuocatio. Deinde cogitentur præceptum & promissio Dei de inuocatione. Tertio adsit & fiducia Christi, propter quem credamus nos recipi, & exaudiri. Quarto petatur res certa & agantur gratiæ. Sit igitur talis aliqua forma precationis, comprehendens tres personas, ut discernatur nostra inuocatio ab ethnica, Iudaica & Turcica.

Omnipotens æterne, & uiue Deus, æterne pater Domini nostri Iesu Christi, qui te patefecisti immensa bonitate, & clamaſti de filio tuo

Hunc

CONTIO

Hunc audite. Conditor omnium rerum, & conseruator, cum filio tuo coeterno, Domino nostro, Iesu Christo, & spiritu sancto tuo, sapiens, bone, misericors, iudex & fortis, miserere mei propter Iesum Christum filium tuum, quem uoluisti pro nobis esse uictimam, mediatorem & deprecatorem, sanctifica, rege, doce, iuua me spiritu sancto tuo, serua & rege Ecclesiam tuam, & politias, quae praebent hospitia Ecclesijs:

Hac forma complecteris tres personas. Primo simul in creatione, quia creatio est commune opus, & inuocas unam illam essentiam conditricem rerum, sicut se patefecit. Deinde admones Deum suarum promissionum de filio incarnato, & petis fiducia filij, eiq; tribuis proprium munus quod constitutus sit mediator, & fuerit uictima. Tertio tribuis spiritui sancto suum munus quod per eum regamur. Sicut scriptum est, Esfundam de meo spiritu super omnem carnem. Sic in inuocatione exerceatur doctrina de personis, & cogitentur discrimina penes officia, sicut reuelatae sunt personae. Teneamus autem et communem doctrinam, quod sit una essentia diuina trium personarum. Estq; persona substantia

tia

DE TRINITATE.

est pater, qui est substantia eterna, intelligens, bona & omnipotens, quæ intuens & cogitans sese gignit ab eterno imaginem sui de sua essentia, Hæc proprietates, scilicet gignere, discernit patrem à filio.

Secunda persona est filius, qui est imago patris, ab eterno genita de essentia patris. Et dicitur λόγος, quod sit ita natus, ut ex mente nascitur cogitatio seu sermo. Nam & cogitatio, qualiscunq; imago est cogitatae rei. Nec sunt in creaturis exempla, quæ propius depingant hanc mirandam generationem, quam hæc duo, mens cogitationem gignens, & lux spargens radium, ideo Epistola ad Ebræos uocat fulgorem paternæ lucis. Sed tamen non omnino conueniunt hæc similitudines. Nostra cogitatio non est persona, nec est substantialis imago. At filius est substantialis imago æterni patris, & sicut in symbolo dicitur, Deus de Deo, lumen de lumine. Et quod sit alia persona à patre, inde manifestum est, quia hæc imago patris assumpsit postea humanam naturam, quam non assumpsit pater. Cum igitur se Deus ita patefecerit, quod pater & hæc imago sint distinctæ personæ, credamus Deo hæc

K reuelanti.

CONCIO

reuelanti, & patrem cum hac sua imagine co-
æterna, & simul condente res, inuocemus.

Hæc Iohannes clarè expressit in exordio
suo, ubi dicit: λόγος, qui est filius, fuisse ab ini-
tio, & per eum omnia condita esse, cum pater
quasi deliberat cū filio, fulget in filio idea, ope-
ris fabricandi. sicut in creatione hominis hæc
deliberatio describitur: Faciamus hominem ad
imaginē nostram. Hæc arcana lux nondū conspi-
citur, sed aspicienda erit in uita æterna. Nūc nos
de filio cogitantes, intueamur eum exhibitū no-
bis assumpta humana natura, prædicantē, passum
resuscitatū, stantem in Iordane, ascendentem in
cælum, & de ipsius proprio munere cogitemus,
quòd mirando consilio Dei factus sit pro nobis
deprecator, & uictima, placans iram Dei. Et sit
Emanuel, inter nos uersatus, regnans inter nos,
ideo exhibitus nobis, ut nos miseros regat et ser-
uet, Ideoq; ante assumptam humanam naturam,
se cernendum præbuit Patribus, ut Danieli &
alijs &c.

Alligetur ergo cogitatio nostra de filio
ad Christum, qui se patefecit, et nobiscum uersa-
tus est, crucifixus, resuscitatus est, & ascendit in
cælum, & se ostendit Stephano, & alijs. Ac scia-
mus

DE TRINITATE.

mus ideo nobiscum uersatum esse, ut testaretur se semper curare & exaudire inuocantes. Et quod Philippo interrogati de patre respondit, qui uidet me, uidet patrem: cum de patre cogitamus, primum hunc filium patefactum mente intueamur, et hunc patrem inuocemus, quod de eo edidit hanc uocem, Hunc audite. Et semper simul cogitemus de ipsa patefactiōe, non frustra Deum se ostendisse, & familiariter cum hominibus collocutum esse, sed certo testatum esse hac ipsa re, quod uerè nos curet. Nec ulla est illustrior confirmatio, aduersus Epicureos et Academicos furores quæ hæc ipsa cogitatio de patefactiōe, et miraculis, quæ oīa fuerunt principaliter testimonia patefactionis. Quoties autem sic de filio cogitamus, simul ueniat in mentem, quod mediator sit et intercessor pro nobis, quod propter ipsum exaudiamur.

Tertia persona est Spiritus sanctus, qui est agitor, procedens à patre & filio, eiusdem substantiæ, per quem in mentibus sanctorum noui motus placentes Deo excitantur, & per quem Ecclesia uiuit uita æterna. Ac propriè tribuitur Spiritui sancto uocabulum procedere, quod ut aliquo declaretur, sicut supra de imagine quaesiuimus qualecunque exemplum in intellectu hominis, ita iam intueamur uoluntatem hominis seu cor. Gene-

CONCIO

ratio propria est intellectio, quia pingit
 imagines intellectio. Spiratio uero uoluntatis est
 aut cordis. Ut autem uoluntas in homine, aut
 cor non pingit imagines, sicut pars cognoscens,
 sed habet impetus, aut motus, aut flatus, quibus
 attrahit aut pellit obiectum, amat quasi atra-
 hens, odit quasi pellens. Sic à uoluntate æterna
 patris et filij impetus seu flatus efficacissimus est,
 qui est de ipsa patris & filij essentia. Hic flatus
 non dicitur genitus, sed procedens. Et hic ip-
 se flatus statim initio describitur à Mose, Et spi-
 ritus Dei ferebatur super aquas, id est, fouebat
 aquas, impertiebat eis uigorem, ubi significatum
 est, Deum per spiritum sanctum impertire uitam
 et agitationem creature sue. Sed aliud est loqui
 de generali agnitione seu uita, aliud de reno-
 uatione hominis, in qua fiunt motus obedientes
 Deo, agnitione Dei, & iusticia. de hac propriè di-
 camus.

Supra dictum est, creationem esse opus
 commune trium personarum. Sic & renouatio
 seu sanctificatio est opus commune trium perso-
 narum. Sed modus discernitur. Pater, & filius,
 & spiritus sanctus recipiunt hominem propter
 filium mediatorem, & pater & filius mittunt
 spiritum

DE TRINITATE.

Spiritum sanctum, per quem fiunt noui motus inchoantes uitam eternam in hominibus. Hæc magna res expresse descripta est in donatione spiritus sancti, cum Christus insufflaret spiritum sanctum in Apostolos, dicens, Accipite spiritum sanctum. Hic status reuera erat persona spiritus sancti, per quam & in Apostolis noui motus excitabantur. Ita cum ad Mariam dicretur, Spiritus sanctus ueniet super te, et potētia altissimi obumbrabit tibi, persona spiritus sancti uerè erat præsens, et per eū in corde uirginis fiebat umbraculum, id est, nō in cutiebatur sensus horrēdæ iræ Dei, sed accendebatur agnitio misericordiæ, & leticia in illa agnitione misericordiæ.

Hæc declaratio diligenter consideretur, & in inuocatione discatur, in qua petamus accendi in nobis nouam lucem, & regi nos spiritu sancto. Nam opera spiritus sancti aliter intelligi nō possunt, nisi in nobis accendantur. Sunt autem hæc opera spiritus sancti in mentibus piorum, per uerbum Dei accēdere lucem, id est, agnitionem iræ Dei aduersus peccatum, & rursus agnitionem misericordiæ promissæ propter filium. excitare fiduciam, quæ in ueris pauoribus erigit mentes, & consolatur conspectu misericordiæ

CONCIO

promissæ propter mediatorem. Cum hac fiducia
exuscitat inuocationem, & flectit mentes, ut se
Deo subijciant. De his operibus concionatur
Christus, cum inquit: Spiritus glorificabit me,
id est, accendet agnitionem mei in mentibus, quæ
assentiuntur Euāgelio. Itē Spiritus sanctus arguet
mundum de peccato de iusticia, & de iudicio.

Dixi, quomodo tres personæ discernendæ,
& agnoscendæ sint. Discernantur hoc modo. Pa-
ter gignit ab eterno filiū, intuens sese et cogitās.
Filius genitus est à patre, & est imago patris.
Spiritus sanctus procedit à patre & filio, & est
status seu agitator, per quem fit sanctificatio.

Discernantur autem & agnoscantur per
externa testimonia, hoc modo, Pater clamat de
filio, Hunc audite, Filius assumpsit humanam
naturam, & factus est mediator. Spiritus san-
ctus est missus & ostensus in flatu, in specie co-
lumbæ in linguis igneis, & per eum noua lux &
agnitio Dei, & noua iusticia accenditur. Hæc
nobis clariora essent, si in inuocatione cogita-
rentur, & reuera crederemus Deum nobis uelle
quoque hanc lucem impectire, & hac fiducia
petcremus, Ideo clamat Christus, quanto magis
pater uester cœlestis dabit spiritum sanctum. pe-
tentibus

DE TRINITATE.

bus se? Vult agnosci Deus, uult in nobis habitare, modo admittamus eum, sicut inquit: Ego sto ad ostium, & pulso. Item, Veniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Item, Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat: qui credit in me flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Et uocat omnes, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Hæc ideo dicta sunt, ut in inuocatione consideremus opera personarum, & consideratis operibus, discamus eas rectè discernere, & inuocare, & Deo gratias agere, q̄ se generi humano patefecerit.

Queramus autem & appellationes personarum, eisq̄ distinctè & prudenter utamur. Pater, dicitur pater Domini nostri Iesu Christi. Filius dicitur uerbum & imago patris, ut in epistola ad Ebraeos scriptum est fulgor gloriæ, id est, lucis, & imago substantiæ patris. Hæc uocabula utcunq̄ supra declarauimus. Dicitur uerbum, quia nascitur cogitando. Dicitur imago, quia uerbum est imago cogitate rei. Multi etiam ideo nominant uerbum quia sit persona loquens cū Patribus, sicut apparet filium loqui cum Daniele. Deinde in Euangelio Ioannis cap. 14 tribuitur spiritui sancto appellatio paracliti, id est, aduocati.

CONCIO

Miretur autem aliquis, cur hic titulus spiritui sancto, attributus sit. Sed apparet principaliter hanc appellationem significare presentiam & officia spiritus sancti, in ministerio & confessione. Ecclesia accusat mundū, & uicissim à mundo accusatur, neutrum autem sustinere posset, nisi haberet aduocatum spiritum Dei, docentem mentes, ut rectè iudicent, et confirman- tem, ut audent uera profiteri, refutare errores, & perferre odia & supplicia. Quod enim doceat spiritus sanctus, testatur dictum Ioan. 16. Cū uenerit ille spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Item Ioan. 14. Docebit uos omnia, & rediget uobis in memoriam omnia quæ dixi uobis. Et I. Ioan. 2. Unctio docet uos de omnibus, & est ueritas, & non est mendacium.

Discamus igitur inter beneficia spiritus sancti in renouatione primum esse docere. Et quidem dupliciter docet, publicè per ministerium, & intus accendit lucem in cordibus, ut dextrè et rectè accipiant uocè Euangelij, nec fingant alienas opiniones, sicut multi propter iudicia rationis corrumpunt dicta Euangelij. Vt nunc multi corrumpunt doctrinam de gratia & iustificatione fascinati humanis opinionibus, quia
imaginantur

DE TRINITATE.

Imaginantur iusticiam tantum esse qualemcunq;
disciplinam, & deprehendunt in animis dubita-
tionem, quam putant non esse malam. Item mul-
ta dicta ad imperium transtulerunt pontifices,
quæ loquuntur de spiritali gubernatione, ut
dicta de clauibus. Deniq; sæpe decurrant homines
à uera luce. Ideo petamus hoc beneficium. uide-
licet, ut spiritus sanctus accendat in nobis lucens
doctrinæ. & ubi promittitur spiritus sanctus,
sciamus hoc tantum beneficium promitti.

Præterea cum docet, confirmat assensionem,
quam diabolus uariè labefactare conatur. Multi
enim, cum initio recte sensissent, postea uel scan-
dalis, uel speculationibus contrarijs impulsî, du-
bitare cœperunt, & tandem prorsus ætheri facti
sunt. De his enim loquitur Christus in parabola
sementis, cum inquit: Diabolus rapit uerbum ex
corde eorum. Aduersus hanc tantam tentatio-
nem simus in statione, & in excubijs. Et ut Pau-
lus inquit: depellamus tela ignita, & habea-
mus in promptu firma testimonia, per quæ spiri-
tus sanctus confirmat cor.

Postquam autem docuit spiritus sanctus, &
confirmauit assensionem, incitat uoluntatem, &
cor ad obediendum legi Dei, id est, exuscitat ti-

K S

morem

CONCIO

morem Dei, fiduciam, dilectionem, & inuocationē. Hæc opera describuntur in his dictis Pauli Romano. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Hic spiritus testimonium dat spiritui nostro, q̄ simus filij Dei, id est, spiritus sanctus exuscitat in nobis tales motus, quibus motibus mens inuocat Deum, & uerè statuit Deum nobis propiciū esse, nos seruaturum esse, & exoritur in mente quedam lux, leticia, & fortitudo, quæ superat humana mala, & subijcit nos uoluntati Dei.

Ideo Christus inquit, Non relinquam uos orphanos, quasi dicat, In mundo eritis ut orphani sine defensoribus, sine imperijs, sine certa sede, sed dabo uobis spiritum aduocatum, docentem et confirmantem uos, dirigentem consilia, et gubernationem, & regentem euentus mirabiliter, qui prospici humana prudentia non possunt. Erāt orphani Apostoli, nec uidere poterant quōdo uagabundi colligere aliquam Ecclesiam, & consociare possent, aut quomodo tam dissipati coetus coalescere in unam doctrinam possent. Ita nunc sumus orphani, Turci & alij minantur se lucem Euangelij extincturos esse.

Sed tamen adest spiritus paracletus, qui
lucem

DE TRINITATE.

lucem & robur in pijs accendit, ne Euangelium abijciant, et Deo curæ erit, ut regat euentus, dum doctrina Euangelij retinetur, dabit aliquas, politias, & aliqua hospitia.

Congruit autem cum superioribus dictis, & dulcissima sententia apud Zachariam, de effectibus, qui per spiritum sanctum excitantur: Esfundam super domum David spiritum gratiæ, et precum, id est, dabo spiritum, per quem agnoscent misericordiam, & statuent se esse in gratia, confugient ad Deum, & inuocabunt. Nam sine spiritu sancto corda manent in dubitatione, fugiunt Deum, & opprimuntur desperatione, et pauoribus. Econtra, cum deposita mala conscientia, lucet in cordibus agnitio misericordiæ, per Euangelium, concipitur spiritus sanctus, qui pacem & leticiam cordis efficit, & adiuuat, ut statuamus nos recipi, & exaudiri, & impellit, ut inuocemus Deum, ac petamus & expectemus bona, & in his motibus accenditur et crescit renouatio, de qua concionatur Euangelium.

Idem prorsus uult dictum 2 Corinth. 3. Nos resecta facie gloriam Dei intuentes, ad eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriã tanquã à Domini spiritu, Id est, nos resecta

CONCIO

tecta nostra facie nos agnoscimus esse reos, & intuemur gloriam, id est, splendorem Dei in Christo monstratam, uidelicet immensam amplitudinem misericordie, Transformamur autem ad eandem imaginem, id est, inchoatur in nobis similitudo Christi, accensa noua luce, quæ est firma Dei noticia, & nouis motibus, timore, fiducia Dei, inuocatione, odio peccati. à gloria in gloriam, id est, crescente subinde hac luce & claritate. Et hæc fiunt, inquit, per Domini spiritum, datum & effusum in nos.

Has grauissimas sententias ideo nobis proponamus, ut sciamus promissum esse hoc tantum donum & serio petamus, sicut Christus iubet, inquit, Quanto magis pater uester dabit spiritum sanctum petentibus? Deinde etiam caueamus, ne resistamus spiritui sancto, indulgentes prauis cupiditatibus, contra conscientiam, neue eum expellamus, & sicut Paulus loquitur, ne eum contristemus. Ac uarie unus lapsus contristat spiritum sanctum, ut Davidis lapsus contristabat spiritum sanctum, primum in corde Davidis, unde eiciebatur. Postea in omnibus, quibus magnitudo scandali dolorem attulit, maxime uero in mulieribus, quæ per uim stuprate sunt, quæ in
summo

DE TRINITATE

summo luctu fuerunt, & fortassis aliqua dolore ac desperatione extinctæ sunt. Sic maximè contristant spiritum sanctum, qui falsa dogmata defendunt, quia conturbant multos pios, quos in dubitationem adducunt, excitant dissidia, quæ pariunt innumerabilia scandala. Simus igitur uigilantes, & discamus Deo ueros cultus tribuere, & ueram inuocationem, & petere ac retinere dona Dei: In his exercitijs fiet nobis doctrinæ de tribus personis illustrior.

CONCIO DE PETRA, EVANGELIUM

Matth. 16.

VENIT autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos dicens, Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt, Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij uero Ieremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Iesus Vos autem, quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit, Tu es Christus filius Dei uiui. Respondent autem